

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — **Hirdetések** díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű **közlemények** a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

A hit- és erkölcsi erény közti viszonyról.

Litkei Péter helv. hitv. lelkész ur a Protestáns egylet 1874-ik év október havában Pesten tartott 3-ik közgyűlésén azt nyilvánította, Dr. Kovács Ödön ur ellenében, hogy van erkölcsi erény vallás nélkül, azaz hit nélkül.

Én ez alkalommal csak azt akarom kimutatni, hogy Litkei Péter ref. lelkész ur nevezett nyilatkozatával: elfelejtkezett a józan okosság törvényeiről vagyis az okosságból folyó lélektani alapigazságokról, továbbá a szentiratról, végre a történelem igazságairól.

I. Elfelejtkezett Litkei ur az ész törvényeiről: a lélektani alapigazságokról.

Ha azt állítja Litkei ur, hogy az erkölcsi erények függetlenek minden hitbéli — vagy tudatbéli igazságtól: úgy elfelejtkezik az ész törvényeiről, a lélektani igazságokról, melyek kétségtelenül bizonyítják, hogy a lélek tehetségei egymással válthatlan összefüggésben vannak, amennyiben ugyanazon egy léleknek tehetségei; ha pedig a lélek tehetségei egymással összefüggésben vannak, úgy munkásságaiknak is összefüggésben kell lenniök szükségesképen. Következésképpen, ha az akaró tehetség elválhatatlan az ösmerő tehetségtől, úgy az akaró tehetség munkássága is elválhatatlan az ösmerő tehetség munkásságától; vagyis a cselekedetek függenek az ösmerettől, a jó cselekedetek az erkölcsi erények függenek az ösmeretbéli — hitbéli igazságoktól. A tűzbe azért nem tehetem a kezemet, mert tudom hogy éget. Az Istent tisztetem, mert hiszem, hogy gondviselőm

Sőt tulajdonképpen annyira függ az erkölcsi erény a tudattól, hittől, hogy a cselekedet nem egyéb mint a tudatnak vagy hitnek gyümölcse, vagyis az erény annyi, mint munkásságba lépett hit vagy tudat = élő hit.

Midőn hát L. ur azt hiszi, hogy erkölcsi erény lehetséges tudat — vagy hitnélkül is: akkor elfelejtkezik a lélektani alapigazságokról.

II. Elfelejtkezett Litkei ur a szentiratról is.

Ha hiszi vagy tudja Litkei ur, hogy az erkölcsi erény

tudati- vagy hitigazságoktól függ: akkor azt is kell tudnia, hogy az erkölcsi jócselekedetek, erények kétfélék; t. i. természeti erkölcsi cselekedetek, melyek a lelkiösmeret törvényei szerint mennek végbe.

Továbbá keresztyéni erkölcsi cselekedetek, melyek a kijelentett vallás törvényei szerint történnek.

Azt is tudhatja L. ur, hogy mindezen törvények meggyőződésből-, vagy is tudatbéli-, hitbéli igazságokból folynak.

E szerint a különbség közöttem és Litkei ur között abban határozódik, hogy L. ur, a hason gondolkozásuakkal együtt, abban a meggyőződésben van, miszerint a természeti erkölcsi erények elégségesek, a keresztyéni erkölcsi erények pedig feleslegesek; ezért mondhatta, hogy erkölcsi erény létezik vallás nélkül, vagy vallásos hitnélkül is.

Én pedig megvagyok győződve arról, hogy a kijelentett hitigazságok szükségesek a jócselekedetekhez, és felségesebb erkölcsi erényt szülnék a természeti erkölcsi erénynél.

Hogy szükségesek a jócselekedetekhez a hitigazságok, ezt igazolják.

1. Maguk a szentirók. Róma. 1, 17.—14, 23. — Jakab 2, 18. Galat. 5, 6. Igy a felebaráti szeretet több rendbéli hitigazságokon alapul. *)

2. A reformáció kezdete épen annak köszönheti létrejövését, hogy a hiten nem alapuló jócselekedeteket kárhoztatták Luther és Zvingli.

3. Az ember tökéletesedési céljának eszméje, mely megkívánja a tudományra, szépművészetre épen úgy mint a cselekedetekre nézve, hogy azoknak alapjaiba, mint a lélekkel veleszületett egyszerű csemetékbe nemesebb ágak oltassanak be. . . . P. o. az ellenség szeretetéről törvény

*) Nevezetesen szeretni kell felebarátunkat, mert:

1. Egy vérből vagyunk mindnyájan teremtve: Csel. 17, 26.

2. Ugyanazon Isten képe van bennünk: 1. Móz. 9, 6. —

1. Kor. 11, 7.

3. Egy mennyei atyának gyermekei-, tehát testvérek vagyunk: Máté 23, 9.

4. A felebaráti szeretet az Isten iránti szeretetből foly: 1. János 4, 20. 21.

5. Egy célra törek-zünk: Máté 5, 48 — Zsid. 12. 1. — Kolossé 3, 14.

e nélkül soha sem jöhetett volna létre, mert ezen törvény lelkiösmeretünkből nem látszik folyni.

III. Litkei ur elfelejtkezett a történeti igazságról.

Midőn L. ur azt állítja, hogy kijelentett vallás nélkül is lehet erkölcsi erény: akkor elfelejtkezett a történeti igazságról is, mely elég bizonyosság arra, hogy a keresztyén morál jótékony befolyással volt az erényességre.

Ugyanis kétségtelen történeti igazság az, hogy a keresztyén morál hatásának kell tulajdonítani a következő erkölcsi reformokat, mint a milyenek:

A házi családi erényeknek tiszteletben tartása, gyakorlása.

A szegényekről gondoskodás, ilyenmű jótékony intézeteknek felállítása.

Az emberek közti egyenlőségnek, s az alsóbb néposztálynak tiszteletben tartása.

A törvényes, és erkölcsi cselekedeteknek egymástól világos megkülönböztetése.

Több rendbeli erkölctelen népszokásoknak megszüntetése.

A rabszolgaság eltöröltetése.

A házasság megszenteltetése.

A felebaráti szeretetnek általánosítása, ellentétben az önzéssel, az önző nemzeti kevélységgel.

A nevelés megjobbítása, a gyermekek nevelésének erkölcsi és vallásos alapokra fektetése.

Az erkölcsiségnek vallásos hitalapra való felemelése. Uj erényeknek világosságra hozása létesítése, mint a milyenek: ellenségeink szeretése, békülékenység, alázatosság, meggyógyulás, másoknak lelki nemesítése, bizalom az isteni gondviselésbe, a sirontúli jobb életbe, önmegtartózkodás, önfeláldozás, a láthatatlanokra való tekintés, az indulatokon uralkodás.

Az eddigiekből az is kiderül, hogy a krisztusi vallásos kijelentés a lelkiösmeret törvényeit is világosította, jobbitotta, és nemesítette vagyis megszentelte.

Mindezekből a tanúság az, hogy nem csak Litkei Péter ur, hanem mindazok, kik könnyelműleg azt állítják, hogy erkölcsi erény, vallás- vagyis hitigazságok nélkül is lehetséges, mondom mindazok nem csak az okosság törvényeiről, s a szentiratról, hanem a történeti igazságról is megfelelnek.

S z a l a i I s t v á n,
ref. lelkész.

P ó t j e g y z e t. A XIX. századbeli vallás-ellenes irányzat egyik jellemző és sajátos tünetéről a „független morálról“ Debreczenből is megtörtént annak idejében, sőt protestáns részről talán legelőbb, a nyilatkozat (Lásd a „Figyelmező“ 1874, januári füzet) visszautasítottván az azóta unitáriussá lett Hatala Péter tulzó okoskodása, ki azt hazánkba először vezette be; most érdekes

tudni, hogy Franciaország egyik legnagyobb bölcseleje Janet Pál, egyetemi tanár Párisban, s a francia Institut tagja, miként nyilatkozik arról legújabb munkájában „La Morale“ (Paris, 1874. 1. vol. 613 lap.) „Nincs csak egy út megalapítani a minden ismerettantól (Metaphysica) teljesen független moralt: t. i. a gyönyör és a hasznosság tanát kiáltani ki.“ Eként azon fajta tudományra vonva le, melyet Plátó a gyönyör metrikájának nevezett, a morál kézmű (technica) és ipar (industria) lesz . . . akkor, valóban az ép oly független leendő minden ismerettantól, mint bármely mesterség. „De — folytatja nemesen Janet — a morál nem ipar, nem gépileges mesterség a gyönyör szolgálata, hanem szabad művészet a szép művelésére. A morál nem szolgál, hanem parancsol.“ Janet tehát nem annyira keresztyéni, hanem bölcseleti szempontokra helyezkedve elítéli a hiu vállalatot. Műve végén a különben eclecticus bölcész keresztyéni magaslatra emelkedve a tárgyra vonatkozólag így elmélkedik. „Erényes cselekedet véghezvitelére mindig szükséges valami végső indító, egy felső erőfeszítés . . . Mi ez? Mi ennek lényege? Nem mondható meg. Van bennünk valami mélyen személyes, vagy ha az máshonnan jő, azon köt-pont az, a hol az isteni egyénies személyiséggé alakul át, a hol történik a megfoghatlan átmenet az egyetemesről az egyénire, a hol egyesülnek elválaszthatlan tényben a kegyelem és a szabadakarat. Kétségtelenül az akarat enyém, ki akarhatna? hanem ha én, de az akarat ereje nem az éntől van, mert nem az én teremti magát (521. l.) . . . Kérdezik: lehet-e morál vallás nélkül? A kérdés rosszul van feltéve. Mondani kell: „az erkölcsi élet bevezetett egész-e vallásos élet nélkül? A pelagianismus előttünk úgy tűnteti fel a szabadakaratot mint mindenhatót, mintha mi a világ egyetem urai lennénk. Ellenben a tapasztalás bizonyítja, mennyire gyengék vagyunk mi, mennyiszor elesik szabadságunk; maga Kant is, stoicismusa dacára, kérdésbe tevő, vajjon hajtatott-e végre erény valaha a világon? Mily hiúság egy ily erény! „Az emberi lélek, — mondá Plátó, — felszáll mint madár, égfelé nézve szemével,“ gyógygyőre, segélyre, szabadulásra fölebbzve. — Szabadíts meg a gonosztól (libera nos a malo), imé ez kiáltó szava a vallásnak. Isten a szabadító és megvigasztaló.“

(B. F.)

Egy evangyéliomi lelkésznek álláspontja szemben a magyarhoni prot. egylettel.

Nálunk az újabb keletű egyházi reform mozgalmak megindítása óta teljes véleménybomlás állott be, a mult századok óriási erőmegfeszítésével teremtett tömörség szétlazulván, valóságos chaossá készül válni, — melyből azonban ismét új alakulás fejlőd ki jövőben. Jelenleg azonban még a bomlás stadiumában vagyunk, s épen azért minden egyes atom izolálva áll, s önmagát fejleszti, hogy a meg-

indított tömörülésben rokon elemekkel egyesüljön s egy más alakul egészbe olvadjon. Így habár azt, amit itt elmondandó vagyok, lehet mások is osztják, — mégsem merem azt másképen, jelezni, mint saját álláspontomat. S lehetséges-e, hogy a jelenkori hitbéli mozgalmak közepette tétlen s közömbösen maradjon egy gondolkodó lelkésznek, kivált evangyéliomi lelkésznek szelleme? — Lehetséges-e, hogy a most megindult vélemény surlódásban, s oly tünetek közepette, melyek színvallásra készítetnek mindenkit, mindenikünk ne iparkodjék számot adni magában mindarról, ami hitbéli világát alkotja s betölti. Ez indított tehát engemet is arra, hogy körvonalozzam hitbéli álláspontomat kivált a magyarhoni protest. egylettel szemben.

Nem tagadom, hogy ennek megalkotásánál nehéz tusán mentem keresztül. Egyoldalon t. i. küzdött az ész hangzatos érveivel; másoldalon a szívki nem törölhető és soha meg nem szünő kívánalmaival. Amaz a prot. egylet által kitűzött zászló alá csábitott, ez meg egyházam védbástyái mögötti nyugton maradásra készítetett. Feltétlenül azonban egy oldalra sem akartam térni. Igen mert a hit ügye sem az észé csupán, sem a szívé kizárólag, s a protestantismus belső életfejlődésének története világosan mutatja, hogy e két tényező merev elkülönítésben nem a hit fejlesztéséhez s kielégítéséhez, hanem igenis annak megsemmisüléséhez vezet; az egyik a vulgaris, régen rombadőlt, rationalismus ködében veszvén el; a másik pedig az igazán rideg hyperorthodoxia egyhangulag zakatoló gépezetének kerekéi közt morzsoltatván szét. — A történelem a legjobb mester, s az idő mindennek próbaköve. Már pedig a történelem tanubizonysága szerint az időben azon hitnézet állotta meg legtovább helyét, mely a hitéletet, sem a pusztá ész, sem a pusztá érzélem lángkörébe nem helyezé; hanem azt az összes emberi szellemi élet elemei postulatumának tekinté, de mégis úgy, hogy az érzélem, a kedély legyen a hitfájának talaja, a többi szellemi functiók csak növesztő és fejlesztő behatással birjanak reája, szemelőtt tartva a természetből merített azon tapasztalást, hogy a mint egyrésztől talaj nélkül a lég és víz nem képes növényt természeteni: úgy másrésztől víz és levegő nélkül menthetlenül kivész a talajból minden növénygyök. Ezen alapigazság felállítása után a többire nézve már sokkal könnyebben mozoghattam tovább.

Honnan indult meg az ujabbkori mozgalom egyházi életünkben a hitelvekre nézve? Azon el nem tagadható tényből, hogy népünkben a vallásosság megcsökkent és sok helyütt terjed a hitközöny. E miatt általános lón az óhaj, e bajon segíteni. De miként?

Némelyek azt mondták, e bajnak oka a protestáns felekezetek, különösen az ág. és helv. hitv. felekezetek merev hitágazatainak a modern tudomány által meghaladottságában rejlik; le kell tehát bontani e tételeket s helyökbe semmiféle dogmát sem állítani. Mások azt mondták: a valódi hitélet csak a felekezeti hitágazatokban gyökerezik. — Amazok megalakitották a hozandó segedelem céljából az ismert protestáns egyletet, ezek a régi tulzó orthodox hősök*) köntösét vevék fel. Holott az igazi ok egyesegyedül az igazi belső vallásos ihletség, — a krisztusi szeretetteljes szellem hiányában fekszik, mi ismét nem másból származott, mint a korszellem materialistikus irányából, mely évtizedek óta ragálykint dül közöttünk is.

*) Ilyenek tudtommal magukat nem szervezték, sem közlönyüket nem ismerem. Szerk.

Mindakét irány figyelmen kívül hagyja Jézusnak Nikodemushoz intézett ama szavait: Ha valaki ujonnan nem születendik, nem láthatja az Istenek országát. Ez igazságnak keresztülvitele nélkül minden kísérlet a hitélet ébresztésére, gyarapítására, s erősítésére és arra, hogy mindenek megújuljanak s jobbra forduljanak egyházunk kebelén, hiábavaló s nem vezethet célhoz. Avagy lehet-e a modern tudomány ragyogványaival a kihalt érzületet felélesztetni? Hiszen hitéletünk elkorcsosulásának talán épen az volt főokozója, hogy az ész tulsulyra hozatalával elaltattuk az emberek lelkiismeretét, a bűnbánat szükségességét. Lelkiismeretesség, bűnbánat s a Krisztus általi megigazulás nélkül, valódi hitélet s üdvösség nem képzelhető. Ha valaki gondolja, hogy önmagát üdvezitheti, ám próbálja meg, — de akkor fejtse meg azon elvitázhatlan tényt, hogy milliók, kik elég önérzettel birhattak követni az önmegigazulás kísérletét, eldobták Isten kísértő önösségüket s Krisztus keresztfájához borultak, elősmervén, hogy az Úr az egyedüli utaz örök boldogsághoz.

De ép úgy nem lehet rideg dogmatismussal üde hitfejlődést eszközölni. A miveltebbeket ezzel nem nyerhetjük meg, a kevésbé mivelte nép pedig sokkal távolabb áll mindekét álláspont teljes felfogásától s kellő méltánylásától, mintsem hogy reá bármelyik behatással lehetne. De igenis vészthozó mindakét irány működésében. A rationalismus — s ez a protestáns egylet iránya, még pedig amint jelentkezik s mindinkább szint vall, a vulgarisnak javából, rombol s nem épít. A rideg tulzó orthodoxismus meg mindent elfolyt és hasonlólag nem épít semmit. Okos, józan, s igazán istenfélő ker. tehát nem követhet e kettő közül egyet sem, hanem következő hitvallást kell elfogadnia:

Mint hogy a valódi hitélet egyedül a Jézus Kr. szellemébeni belső alapos megújulás által lehetséges, s ez nem kizárólag egyik vagy másik lelki functiók külön igénybevétele által eszközölhető: a teljes üdvözülés szükségeltetik, hogy a vallás belső szellemi világunk összműködésének gyupontjává tétessék, mindazt tehát ragadjuk meg, a mi e célra vezet s kerüljük azt, a mi e cél elérésében gátol vagy hatástalannak bizonyul be. Erre szükséges:

1. Egyházi alakulás, mindazoknak egyesülése, kik a fentkifejtett célra nézve egyetértének s közös actióra szánják el magukat.

Ennek természetes kifolyása közösen megalapított hitvallás, egy zászló, melyre az egy alapon állók által valósitandó elvek kitűzve vannak, azon kijelentéssel, hogy ez csak a külső összetartásra, a további haladás tekintetéből tájékozásra szolgáljon, s hogy mindazok, akik általa megszorítva érzik lelkiismeretbeli szabadságukat, vagy nem értenek egyet a kitűzött elvekkkel, bármikor kiválhassanak az egyesületből.

Szükség van 2-szor a tisztán Krisztus szellemében ható oktatásra, beszédre, nevelésre, melynek célja a sziveket megindítani, bűnbánatra serkenteni, s megtérésre s megújulásra vezetni. Hogy pedig ez eléressék szükséges magoknak a lelkészeknek vallásos neveltetéséről gondoskodni, theologiai intézeteinknél tehát ne legyen csak arra a fősúly fektetve, hogy a növendékek a theologia tágas térein otthonosokká s gyakorlottakká tétessenek, hanem hogy belőlök valóban az evangyéliomnak igaz s lelkesült apostolai váljanak. Minthogy azonban ennek ellenőrzése igen nehéz, a korunkban hanyatló hitélet megújítása céljából szükségesnek látom:

3. Oly egyleteknek alakítását az egyház terén.

*

melyek a felekezetek védbástyáin belől az ájtatosság, a bűnbánat, a Jézusi szeretet gyakorlására, ébresztésére alakítottának; hogy első sorban a lelkészek hitélete építetnek fel, s így megjavulna a Só, mely megromlott vala. Szóval én hit és szeretet egyleteket szeretnék alakítani közöttünk, melyek nem arra czéloznának, hogy a néptől elvegyék a kegyeletnek még meglevő szikráját, hanem hogy e szikrácskát ismét éltető s boldogító lánggá felszítsák.

Erre volna szükségünk, nem pedig arra, hogy feldöntsük a nekünk egy csöppet sem ártó hittételeinket, de a melyek igenis honi viszonyaink közepette valódi palliativum gyanánt elkerülhetlen szükségesekek.

S minthogy a magyarhoni prot. egylet minden fennálló hitcikknek hadat üzent, ezzel lehetetlenné tette az egyháznak mint olyannak fennállását; minthogy továbbá ezen egylet nem oly mérvben fektet súlyt a szív kívánalmaira, mint a pusztá ész követelményeire, és így fentebbi hitvallomásom szerint a vallásos élet megújulását s felvirágzását, az Istenországának építését Krisztus szellemében s annak akarata szerint, túlzó egyoldalúsága miatt nem eszközölheti, — bármily fennen is hirdesse humanistikus tendenciáit, ez egyletet elvi szempontból nem tartom helyesnek s czélszerűnek.

Minthogy továbbá akár az ág. akár a helv. hitvallásokban egy cikk sem olyan, melynek alapján nem lehetne igazán a Krisztus valódi szellemét és életét ébreszteni s terjeszteni, s ezen hitvallások keretén belül teljes sikerrel fejledezhet az Isten országa, míg a prot. egylet e hitvallásokat aláasadozza, s e téren az unitáriusok karjaiba vetette magát: a magyarhoni prot. egyletet egyenesen veszedelmesnek s egyházunk kebelétől idegennek nyilvánítom; s oda tartom tagjait utasítandónak, hogy miután az ev. egyház hitcikkeiről lemondtak, s az iránta tartozó hűséget megszegték, alakítsanak új egyházat, s mutassa meg az idő, hogy mivaló Istentől, mi nem.

Én nem félttem egyházam jövőjét, míg a felállított s közösen elfogadott hittantételek mellett arra fektetendi a fősúlyt, hogy ki mint valószínű önmagában a Krisztust. Eddig pedig még nem mutatta ki senki, hogy a két felekezetbeli ev. egyház sarkalatos hitcikkei szív és észellenesek lennének; de igenis látom és tapasztalom, hogy a tudománynak époly dús apparatúrával védik azoknak igazságát, mint a minővel a prot. egyletbeliek csatároznak ellenök

Nem lehetlen, hogy hangzatosságával a protestáns egylet ideiglenes többségre is juthat, azt azonban, hogy a confessión álló egyház kebelén magának létjogot vindicáljon, határozottan ellenzem, s a prot. egyháznak szent kötelesége, hogy ellenséges elemeit magától távol tartsa. Ezt ugyan ne cselekedje külső erőszakkal, de szellemi önvédelmi harcra kelve. minden habozás nélkül ostromozva az alakoskodást, erkölcsileg hasson oda, hogy a prot. egyletbeliek külön alakuljanak, mutassák meg tettel, hogy csakugyan sikeresebben működnek-e az Istenországának építésében, és sikerülend-e nekik a tévelygő juhokat az örök üdv útjára téríteni, szóval a lankadó hitéletet felújítani; akkor kezdet fogunk velök, de előbb nem. *)

W a l l e n t i n y i S a m u,
dengelegi ev. lelkész.

*) Szerző e cikket egyéni véleménynek kívánja tekinteni.

S z e r k.

I R O D A L O M.

(Könyvismertetés.)

Christus und seine Kirche,

oder was wollte er und was ist daraus geworden? Von A. Montanus. Budapest. Grill's Hofbuchhandlung. 8°. 240 l.

Ezen röpiratról néhány szerény észrevételt kockáztatnom annyival szükségesebbnek látszik, minthogy az hazánk némely vidékein egyesek által buzgón kolportáltatik s egy lap hasábjain is ki dicsértetett s ajánlatott; holott ferde iránya miatt a terjesztést s ajánlást végkép nem érdemli meg. A röpirat egészben véve nem egyéb, mint szemenszedett frivol pikantériák gyűjteménye, Szokoly a pápákról írt művének kivonata. Kiindulási alapja: a csodának s Krisztus istenségének tagadása. Célja: úgy a katholicismus mint a protestantismus álláspontjának tartatlanságát kimutatni; azét történelmileg, emezét elveiből vont következtetésekkel. Ily irányával tulszárnyalja Montanus ur röpirata még Renant is, ki egyik újabb értekezésében csak a katholicismus felett tör pálczát! A mi Montanus ur röpiratát más hasonszínezetű dolgozatoktól megkülönbözteti, az felületessége; Krisztus személyét illetőleg gyarló viszhangja az Strauss, Renán és Schenkel műveinek; történelmi tények csoportosításában semmi eredetiséget sem tüntet fel, legfeljebb egy chronique scandaleuse szerkesztőnek meglehetősen ügyességét árulja el. A szerző, ugylátszik, azon nézetben van, miszerint az irodalmak legkülönbélebb ágaiból összeszedett csattanós mottók már is elégségesen biztosítják egy röpirat kitünőségét. Mennyire eredetietlen M. ur, mutatja az, hogy férczműve több szakaszának címét is idegen szerzők szavaival — idézetjel nélkül — fejezi ki, pl. a 71. l. Hase egyik gondolatával mint sajátjával tündököl. Ha van a röpiratban némi eredetiség, az csak néhány másodrendű észrevételből s azon jóslatból áll, mely szerint a protestantismusnak mint egyháznak nincs jövője s valószínűleg csak mint iskola fog létezhetni (238. l.) „Ha — ugymond — a ház össze is esik (azaz a protestantismus mint egyház), de a protestantismus szelleme mégis élni fog (már t. i. egyház nélkül!) s missióján, mely a vallásos eszmék itészeti tisztázásában áll (?), munkálkodva, a keresztyénség lényegét, az evangyéliom morálját a máris tarthatlanná vált dogmatikai salaktól megtisztítandja s a humanitást élő és irott szóval tanítandja.“ Ezen jóslatát szerző nem is korunknak vallás iránti közönyéből — melynek terjesztő bajnokául ő is felcappott — hanem a protestantismus elvéből következteti; „mert — ugymond — a protestantismus legbensőbb lényege szerint nem csak a róm. kath. egyháznak, de egyáltalán bármily egyháznak tagadása.“ (239. l.)

Ennyit M. ur röpiratának jellemzésére. El nem hallgathatom azon óhajomat, vajha az álnevű szerző ne használta volna fel olvasottságát meddő, a protestáns hitéletet aláaknázni törekvő jóslatokra, hanem a protestantismus ellenségének ostromlására! Egyébiránt köszönetemet fejezem ki azon bölcs elhatározásáért, mely szerint a magyar kiadás jogát fentartotta magának; ha röpirata nem lesz magyar nyelven kiadva, az által az irodalom nem veszít, prot. egyházunk pedig csak nyerni fog.

A mi már M. urnak prot. egyházunkra vonatkozó jóslatát illeti, az legbensőbb meggyőződése szerint teljesen alaptalan; s reményem, hogy a Montanusféle halálmadár hangok — melyek bizonynyal csak a protestantismus esküdt ellenétől ered-

hetnek, kinek röpiratában a katholicismus elítélése nem egyéb a lólábnak elég ügyetlen takargatásánál — egyetlenegy intelligens hívő protestánst sem fognak hitében s meggyőződésében megintgatni. A protestantismus, szelleménél, irányelveinél s egyházalkotmányánál fogva oly rendületlen alapokon nyugszik, hogy sokkal jogosultabb azon remény, miszerint prot. egyházunk a távol jövőnek netaláni hullámai között is világító fároshétként fogja magát fentartani. Szerepével csakis az esetben közelednék vége felé, ha hogy, M. ur nézeteiben osztozva, maga magához hűtlen maradna, ha életerejét, a Jézus Krisztusban hitet, megtagadná, ha Isten ígésétől elfordulna — s így önkénytelen az ingatag „köztudat“ Baal-kultusának lenne áldozatjává. De ily öngyilkosságot a prot. egyház soha sem fog elkövetni.

Sámsonháza, 1875. év.

B a n s e l l K á l m á n,
ev. s. lelkész.

Megjelent: „A tiszántuli reformált egyházkerület statistikai állapotának kimutatása 1875. évre,“ melyből kitűnik hogy a nevezett egyházkerületben az anyaegyházak száma: 526, leányegyházak 454, rendes lelkészek 576, segédlelkészek 76, tanítók 1034, lelkek száma 796,943, iskolakötelesek 95,408, iskolabajárók 67,901; iskolátlanak: 12,607. — Szomoruan kell jelezni, hogy az 1873 és 1874. évben a lelkek száma ezen egyházkerületben 39,098-al kevesedett. — A lelképásztorok közül elhalt 31; a tanítók közül 34.

A közelebbi két év lefolyása alatt az iskolátlanak száma 2932-vel kevesedett, tehát a népnevelésügye emelkedésben és haladásban van.

Van az egyházkerületben egy hittanszaki, egy tanítóképezdei, 2 jogi intézet; 3 gymn. VIII osztálylyal; 7, VI osztálylyal; 2 gymn. IV osztálylyal; 1 pedig 2 osztálylyal. — Ezen intézetekben összesen a tanulók száma 2324; a tanerők: 119; kik közül 84 rendes tanár, 35 pedig mellék vagy kisegítő.

Tudomásul: Az egyházi hivatalnokokat érdeklő „Kivonatos Gyűjtemény“ (lásd lapunk 13. számát) kapható Tóth Sámuel hittanár s főjegyző urnál Debreczenben s postai utalványon vagy utánvét mellett megrendelhető. A mű ára 1 ft.

S Z E M L E.

a) Belföld.

A tiszántuli reformált egyházkerület közgyűlése, ápr. 15—18 napjain.

II.

A debreczeni főiskolában eddig félévenként változott kontrascribaság és szénioráság, a jövő tanévtől kezdve megszüntettetett. — A szénior ezután is fog ugyan választatni az ifjuság közül, de más lesz a munkaköre és teendője mint eddig volt. A főiskolai háznagy hivatal állíttatik fel augusztustól kezdve, s a megválasztandó főiskolai háznagnak vagy quaestornak teendői következők lesznek: a) a főiskola körében irodai ügyek vitele, b) a főiskolai épületben a tisztaságra, csendre, rendre, benlakó ifjakra, gáz-fogyasztásra, gáz-készületekre való felügyelet, gyógytári tartozások behajtása, elhalt főiskolai tanulók eltemetése; c) a tápintézetre közvetlen felügyelet; d) temetésekre éneklő ifjak kirendelése s halotti anya-

könyv vezetése; e) a hozzáutalt főiskolai bevételek beszédése, rendszeres számadásba igtatása s azokkal időről időre a főiskolai pénztárba beszámolás; f) a főiskolai épületek, valamint a főiskola tulajdonát képező Debreczen városban fekvő házak s egyéb épületek jókarban tartására való felügyezés s a körülötök előforduló építkezések és javítások eszközöltetése s azon épületek leltárának nyilvántartása. — Kimondotta az egyházkerület, hogy főiskolai háznagy becsületes jellemű, értelmi képzettséggel bíró, érettkorú de munkaképes egyén lehet. Választatik az egyházkerület püspöke és főgondnoka elnöke alatt, a főiskolai gazdasági választmánynak, valamint a főiskolai tanárkaroknak 7—7 tagjából s így összesen 16 tagból álló vegyes küldöttség által, a választás az egyházkerületre megerősítés végett mindenkor felterjesztendő levén. — Évi fizetése 1200 forintban állapított meg, mely a főiskolai pénztárból havonként részletekben utólagosan adatik ki. — Hivatalos helyisége a főiskola épületében lesz. A megválasztott háznagy évi fizetése mennyiségének megfelelő biztosítékot tartozik nyújtani, a főiskolai pénztárba betendő készpénz vagy értékpapirokban, vagy ingatlant a telekkönyvileg bekebelezett biztosítéki kötvényben.

A szénior jövőre egy évre választatik az akad. tanárkar által. Választásánál nem a rendszerinti elsőbbségre, hanem a lelkési vagy tanári pályára való készületre és az erkölcsi jómagaviselet, tudományos képzettség, önmunkássági hajlam s idegen nyelvekben jártasság nagyobb mérvére fektetendő a súly. — A széniornak a maga fentartatása alapjául 560 forintnyi összeg biztosított, ösztöndija pedig 1000 forint, melynek fele akkor adatik ki, midőn végbizonyítványát külegyetemre menetele végett kiveszi s kiindul; a másik 500 forint pedig 5 hó múlva csak egyetemlátogatási bizonyítványának beérkezése után küldetik utána. Azon szénior, ki külegyetemre nem megy, egyáltalában nem tarthat igényt az 1000 forint széniori ösztöndijra. — A szénior teendői a következő főbb pontokban határozottak meg: Debreczenben a templomi szolgálatoknak az ifjuság által teljesítésére, a főiskola épületében benlakókra legközvetlenebbül felügyel; iskolai törvényszékeknél a jegyzői tisztelet teljesíti; esküdt felügyelői vizsgáknál, ünnepkövetségi választásoknál ellenőröködik; a szolgatanulókra a felügyelői tisztelet ő gyakorolja stb.

A népiskolai fi- és nőtanítók tanítóképeségi vizsgálatán a szabályai is, ezen gyűlésen állapítottak meg. Tanítóképeségi vizsga ezután csak egyszer tartatik évenként szept. hó elején. A vizsgálat 3 részre oszlik u. m. írásbeli, szóbeli és gyakorlati vizsgára. — Az írásbeli vizsgán a tanítójelölt készít: anyanyelvén egy önálló dolgozatot és felold egy számtani vagy mértani feladatot. A szóbeli vizsga tárgyai mindazon tudományok, melyek a tanítóképezdében taníttatnak. A gyakorlati vizsga pedig abban áll, hogy a tanítójelölt a vizsgáló bizottság előtt a gyakorló iskola növendékeit, bizonyos meghatározott, vele előre tudott tantárgybol legalább egy negyed, legfeljebb félóráig oktatja. — A tanítóképeségi vizsgálat díja 2 forint, mely a tanárok közt kiosztatik. — Ha a vizsgatevő nem protestáns, akkor a vizsgálat díja kétannyi.

A debreczeni főiskolában az ugynevezett szolgatanulók száma megszorodván a gymnasiumi tanárkar utasított, hogy csak annyi szolgatanuló vétessék fel, amennyi túltömöttség nélkül elhelyezhető lakásra, és kenyérrel ellátható; fősúly fektetettvén a felvételi vizsgálatnál felismerhető előmenetelre s a kellőleg bebizonyított szegénységre.

A főiskolai igazgató tanárok a lefolyt félévéről beterjesztvén jelentésöket, örömmel győződött meg az

egyházkerület, hogy a mi a tanuló ifjuság erkölcsi és fegyelmi magaviseletét illeti az kielégítő, sőt dicséretesnek jelezhető; nagyobb jelentőségű kihágás egysem fordulván elő.

A tanuló ifjuság létszáma következő:

a) Az akadémiai tanfolyamokban	207
b) A tanítóképezdében:	69
c) A gymnasiumban	679

Összesen: 955

Fájdalommal értesült az egyházkerület Dr. Török József tanár betegeskedése felől; helyette a második félévben a tanítást végzik: Dr. Zelizy Dániel, a törvénytudományi orvostant, Kovács János tanár a földtant, Nagy Pál tanár a vegytant adván elő.

A főiskolai tanulóknak torna taníttatása érdekében határozott intézkedések tétettek. A tornaszat a gymnasium mindenik osztályában fog taníttatni, és pedig a 4 alsó osztályban két-két, a 4 felsőben egy-egy órán hetenkint. A 4 alsó osztály növendékei fizetnek 1 frtot, a 4 felsőbb osztálybeliek 50 kr. tandíjt az iskolai év elején a tandíjjal együtt a főiskolai háznagy hivatalnál. A tornaszat tanulása alól a gymn. tanulók csak orvosi bizonyítvány alapján mentetnek fel. A tornatanítás közvetlen felügyelése és ellenőrzése az igazgató tanárookra bízott.

A főiskolai törvények az ifjuságra vonatkozólag többféle pótlékokkal módosítottak; nevezetesen: a mely tanulóra a gázvilágítási felszerelvények megrongálása bebizonyul, a főiskolából kitiltatik; a félév folyamában párbeszédés vizsgára elő nem álló jogtanulók alapvizsgára nem bocsáttatnak; a főiskolában benlakó tanulók, estveli 10 óra után (télen 9 óra után) csak akkor bocsáttatnak be a pedellus által, ha igazoló jegyöket átadják; minden későn jövő tanuló 6 krt tartozik fizetni, melynek fele az illető pedellust illeti, másik fele pedig a főiskolai kórház részére fordítatik.

A főiskolai könyvtár átszámolásával megbízott küldöttség bejelentette, hogy mielőtt a könyvtár a nagy közönség számára megnyitvánk s olvasó terem szereltetnék fel, mulhatlanul szükség többezerre menő könyveknek bekötetése, több kötetes műveknél, a hiányzó kötetek megszerzése és kiegészítése, és egy betürendes könyvrajstrom készítése. — A könyvtárnál a felelősség Géressy Kálmán tanárra ruháztatott.

Tapasztaltatván, hogy az egyházak kibocsátási bizonyítvány nélkül is befogadják a pályát még nem végzett tanítóképezdei növendékeket tanítókul: ezen visszaélés megakadályozása tekintetéből esperesi uton fölhívatnak és figyelmeztetnek az egyházak előjárói, hogy esperesi beegyezés nélkül senkit tanítói hivatalra nem alkalmazhatnak, az esperesek pedig a kibocsátási bizonyítványt szorosan követeljük meg a tanítóságra ujonnan lépett egyénektől, vagy ha az illető más egyházmegeyében már szolgált az esperesi elbocsátó levél előmutatása szorgalmaztassék.

Kisujszállási lakos néhai Szücs Jánosné főiskolánknek 200 frtot hagyományozott oly célból, hogy annak jövedelméből egy szegénysorsu kisujszállási tanuló tápláltassék; ennélfogva a nevezett összeg mindaddig tőkésítettnei rendeltetik, míg kamataiból egy tanuló a tápintézetben elláttathatik.

Az Andaházi Szilágyi intézet gondnokának évi fizetése a jelen évi jan. 1-től kezdve 500 frtban állapított meg.

Az érmelléki egyházmegeyében a székellyhidi egyháznak azon intézkedése, hogy az eddig 3 évenként változó tanítói állomását állandósítsa, megengedtetett; Piskólton ideigle-

nesen egy tanító vezeti a fi és leányiskolát, hanem utasított az esperest, miszerint mielőbb segédtanító alkalmaztassék s majd későbbben a most megszüntetett leánytanítói állomás is tisztességes fizetéssel visszaálltassék. — Az érmihályfalvai lelkészi és tanítói díjlevelek pedig megerősítetttek.

Az egyházkerületi pénztárnok számadása, a mult 1874. évről fölterjesztetvén, nagy megütközéssel látta a közgyűlés, hogy a mult évekről 2826 frt 73 krajczárra megy a hátralék, melylyel az egyházmegeyék tartozásban vannak; minek következtében utasított az illető pénztárnok a hátralékokról a kimutatást minden espereshez mielőbb megküldeni, az esperesek pedig felhívatnak, hogy e tartozásokat folyó évi decz. 15-ig okvetlenül tisztázzák le, s jövőre az egyházkerület által kibocsátott nyomtatványok árát minden év végéig pontosan beszoáltassák.

(Folyt. következik.)

Nyilatkozat Bácsmegeyéből.

Megjelenvén e lapban a debreczeni hittanárok hittani álláspontját körvonalozó cikk egész terjedelmében, megvallom, én — mint egykor debreczeni tanuló — lelki örömmel olvastam ama nyilatkozatot, melyben levannak téve azon alaptételek, melyeket mint orthodox pap hiszek s vallok, s melyeket mióta az Ur szőlőjében munkálkodom mindenkor szívem mélyéből hirdtettem.

Ebben a nihilismus és nazarénismussal inficiált légkörben régóta érzett szükség volt egy Protestáns heti lap, szerkesztve egy oly egyén által, kiből a Krisztusban, mint az igaz Isten egyszerű fiába vetett élő hit vezeti az észet is vizsgálódásai közben, s ki a bibliát, keresztyénvallást nem tekinti csupán üzletcikknek. — Hiszem, sokan vagyunk, kiknek — mint a szonjuhozó szarvasnak a forrás üdítő vize — jól esett olvashatni, hogy mely álláspontot foglalja el Prot. egyházunk tekintélyes iskolájának hittanszaki tanárkara. Mert a hol a tanárok elvetik a positivumokat, ott a nevelésökre bizott növendékekbe sem csepegtetnek egyebet, mint az imanens Istent; az ily növendékek pedig, ha az életbe és egyházakba kerülnek, ritkán vagy aligha lehetnek hitbuzgó lelkipásztorok; az ilyenek prédikálják nem a megfeszített és feltámadott Krisztust, hanem a rendkívüli észtehetséggel felruházott embert és a mai világban oly igen felmagasztalt simaságot, színváltoztatásokat. És egy positiv bázison nyugvó hetilap szerkesztését, honnan lehetett volna inkább várni, mint a reformáció ösvédvárából, melyről Patterson is oly elismerőleg nyilatkozik „the Magyars, their Country and institutions“ művében.

De nagy szükség volt eme positiv alapon álló hetilapra, mert a biblia, melyben Istennek örök ígéje van letéve, ép azok által van megtámadva, és egy elavult okmánynak nyilvánítva, kiket a bibliai egyház táplál, tart fillérein. Sülyed a hitbuzgóság; közönyösség, hidegség fogta el a kebleket; nincs áldozatkészség a szentügy iránt: eme keserű panaszok lépten-nyomon hallhatók nem csak az egyháziak, de még a hitbuzgó világiak ajkairól is. Csoda-e ez? mikor a tanszékek némelyikén magasztalják Darwin tanát, mindinkább erőlködnek nevetséges szinben tüntetni fel a szentírás egyik vagy másik versét: hogy miként lehetne az Isten lelkétől ihletett. Politikai lapjaink közül nem egy mohón kap az alkalmon, hogy a vallásosságnak ártalmára legyen. A társas körökben a vallásos hit iránt való illem alig föltalálható: sokkal inkább a kétértelmű szavak, szóval az emberiség minden

rétege közönyös, hideg kezd lenni. Így állván a dolog, ne csodálkozzék senki rajta, hogy a nazarénismusnak formális propagandája, prófétái vannak, kik fennen hirdetik, hogy a papok magok sem hiszik a mit predikálnak. Dicsőségére legyen Sz. K. urnak, a mult őszzsel a reform. egylet gyűlésében nyilvánított töredelmes szívömlengései nem hullottak út-félre, hogy ott irgalom nélkül eltapostattak volna: a szenteket (nazarenusok) az oly naiv beszédek igen derekasan szaporítják. Csak minél több oly nyilatkozatot bocsássanak világba, hogy a hazában élő nyelvek lapjai a nép minden osztályában reproducálják: úgy mielőbb eljő az idő, a mikor nem csak az orthodox, de a modern papicsaládok is elmehetnek más pályára.

Vallásos hitéletünk ily leverő ziláltságában valódi nyemrény egy a bibliai alapon sarkalló hetilap, mely az ország minden zugában hirdesse a megváltó Jézus Krisztust, s mely lapban a hívő lelkészek sikra lépjenek, meggyőzván a népet hogy ők a bibliát hitők rendithetlen alapjául vallják, s nem csupán fogadott napszámosként immel-ámmal végzik a munkát. Ha a lelkészeknek a társadalom bármely osztályában sz. Pálias odaadás és szívbéli ragaszkodás Krisztushoz irányozzák lépteiket és tetteiket: akkor reményleni lehet, hogy a népben a hit nem leend megingatva, az emberiség a vallás áldásteljes forrásaihoz fog sietni, és szentkönyvünk oly kincstárnak tekinteni, melyben örökéletnek beszéde van, oly kincsnek, melyet a rozsdá meg nem emészt.

Szinte jelentékeny szerepre van e lap hivatva az egyházi közigazgatást illetőleg; mert elengedhetlen szükség, hogy a gyakorlati életben időnkint felmerülő jelenségek közzétéssenek. Indítványok, javaslatok kerülnek a kerületi gyűléseken szönyegre. Szükség, hogy azok is fölemeljék szavukat, kik a zöldasztalnál nem foglalnak helyet. Annyival inkább fel kell szólalni, mert míg némely moderneseink a dogmákat tekintve mindennek hadat izentek és korlátlán vizsgálódást arrogálnak, addig a közigazgatás terén a legmeregvebb contralisatiót szeretnék meghonosítani. De egyébként is sok elfolytott panasz nem láthatott napvilágot, nem levén organum, mely tért adjon hasábjain.

Reményljük, hogy e lap kitarító dolgozó társaival ingatlanul fog megállni a közeli időben kitörhető viharban, és csüggedést nem ismerőleg fogja magyar Sionunkban Kárpátoktól Adriáig hirdetni az Atya, Fiu és Szentlélek egy Istent.

Carolus Antonius.

b) Külföld.

A francia protestáns „vallásos társulatok“ évi közgyűlései.

Az évi gyűlései e vallásos társulatoknak Párisban, ápril hóban szoktak lefolyni. — Ápril 11. este 8 órakor a Provence utcza templomban volt az előkészítő ima-estély Lichtenberger ref. lelkész elnöklete alatt, az egyes szónokok szükségét érzék imával kísérni intő szózataikat. Ápr. 13. tartá az „Evangélikus szövetség“, — mely minden orthodoxokat felekezeti különbség nélkül egyesít keblében, — a Malesherbes templomban összejövetelét, napi tárgy vala „a keresztyén bőkezűség“, melyről Rossew St. Hilaire egyetemi tanár adott vezér értekezést.

A „francia biblia társaság“ 9-ik évi gyűlését az Oratoire nevű ref. templomban ápr. 12. este tartotta Vives tábornok elnöklete alatt. Montbrison, a jelentésadó, vázolta a haladást, a társulat 1872-ben 16,784 példány szentírást terjeszte

el, két év mulva az 32,582-re emelkedett. Mult évi bevétel volt 44,180 frank, a kiadás több 4000 frankkal, de ez fedeztetett. Karöltve dolgozik e társulat az angol óriás biblia társulattal.

A „párisi biblia társaság“ ápr. 14. tartá ülését az Oratoire-ban, d. u. 1 órakor, Montandon elnöklete alatt, ki megnyitó beszédében tisztelettel emlékezett meg e társulat egykori jeles elnökéről a néhai Guizot-ról s alelnökéről De Bonnechose Emilről. 56 év óta áll e társaság; mult évben 10,581 bibliát osztott szét; évi bevétele 29,297 fr. kiadása ugyanennyi. A bizottság elhatáráz az ó-szövetség kinyomatását Segond hittanár fordításában.

A „vallásos olvasmányok társasága“ ápr. 13. este a Taitbout templomban ülésezett Barrfort semmitő törvényszéki elnökkelélén. A multévfolyamán 13 új olvasmányt tett közvé, ebből 18 a felnöttek, 5 a gyermekek számára készült, ujra nyomtatott 80 régibb olvasmányt (traité); a népszerűségnek örvendő „jó tanácsok naptára“ 110,000 példányban nyomtatott. „Az ifjúság barátja“ című ker. ifjúsági képes lapot folytatta. Évi bevétel 67,552 fr., kiadás: 66,756 fr. Ez összegből 50,000 frank nyomtatásra ment ki. Kitzüe 300 frankot pályadíjra a legjobb új olvasmányra 16–24 lapnyi terjedelmű legyen csak a pályázó mű, beadási határidő félév.

A „francia protestáns történelmi társulat“ Schickler elnöklete alatt mutatta be évi dolgait (ápr. 13. d. u. 3 órakor az Oratoire-ban). Bonnet J. értekezését „Rohan Annáról“ Sayous Ede olvasta fel; Frossart pedig a „konstánzi torony“-ról adott tájékozást. A történelem buzdítására két pályadíjat szerzett. Az elsőnek tárgya a pályázók szabadválasztására bizatik, beadási határidő 1876 decz. 16. A 2-ik pályázat czime „D' Aubigné Agrippa mint történész,“ határidő 1877 decz. 31. A nyertes szerző jutalma 1200 fr.

A „népoktatást előmozdító társaság“ ápr. 17. d. u. 2 órakor az Oratoireban gyűlt egybe Chabaud-Latour tábornok (közelebb államminiszter) elnök vezetése alatt, Guizot-ról melegen emlékezett meg, ki a népoktatás barátja vala. A társulat 1874-ik évben 25 új népiskolát alapított, 215-nek adott segélyt, kiadása e célra 38,750 frank levén, mely az évi bazar jövedelméből fedeztetett jobbára. A társulat bevétele év alatt 138,000 fr., kiadása 126,000 fr.

„Vasárnapi iskola társaság“ ápr. 15. déli 11 órakor a „téli kördében“ (circus) gyűlt egybe. A párisi vasárnapi iskolás 6000 gyermekből 3000 volt jelen. E nap a gyermekek ünnepe volt. Több jeles szónok ragadta el a hallgatóságot, a tapsok nem hiányoztak. Mult évi bevétel 27,940 fr. A franciaországbeli vasárnapi iskolák száma 100-ra tehető.

A „franciaországi evangelizáló társulat“ a Taitbout templomban ápr. 14. este 8 órakor gyűlésezett. Elnök Pressenssé párisi ref. lelkész; 42 év óta áll fen e társulat rop-pant akadálylyal küzdve, de soha nem lankadva. Évi bevétel 131,806 fr., kiadás 129,309 fr.

A „központi evangelizáló társaság“ az Oratoireban ápr. 16. este Monnier lelkész elnöksége alatt tanácskozott; e társaságot a külföldiek rokonszenve és segélye is támogatja nehéz munkájában. Bevétele 180,000 fr. Ótalma alatt áll a hittani pályára előkészítő iskola, ez évben 29 növendékkel; alapítatása (1852-ben) óta belőle 35 lelkész vált.

(Folytatom.) (B. F.)

Egy megtért egyház. A Saint-Pielleville-i egyháztanács (Ardeche megyéjében Franciaországnak), ki a zsinati szabályzatnak a választásoknál nem engedelmességet, mult évi utolsó ülésében visszatért a válság útjáról s azt írta a kultusz miniszternek „nem habozunk kijelenteni, hogy egy oly egyház-közöl, mely közös hitet, melyet mi is vallunk, nyilatkoztat, és egy oly egyház közöl, mely a vallásos hiedelmek terén korlátlan szabadságot hirdet, mi az elsőt választjuk“ — s csatlakozik a zsinati egyházhoz. (É. L.)

Zürick a züricki államtanács Voegelin ex-lelkész keresztény ellenes bibliai tankönyvét ráparancsolta az iskolákra (tehát a liberalismus erőszakkal, karhatalommal élve terjesztésében), sőt tovább is akart menni s a szabad (nem állami) iskolákból száműzni akarta Wackernagel és Eberhardt használatban levő kézi könyveit 12 magán tanintézet szólalt ez ellen felkérve utján, Zollinger lelkész melegen védte a kérvényezőket, s csakugyan a nagy tanács 124 szóval 31 ellen a kérelmezőknek szolgáltatott igazságot.

Az „Egyesült testvérek“ (moravianok) neve alatt Cseh és Morvaországban 1457-ben alakult ősprótestánsok a hussita háborúk végeztével 200 gyülekezettel bírtak, de a következő századok - kivált a 30 éves háborúban az üldözések által szétszóródtak. Most munkába vétetett a régi testvérek maradékai között az „Unitas“ felélesztése, eddig már 4 gyülekezetet tudott szervezni, biblia körárusai (colporteur) is vannak s virágzó árvaházat alapított. Szép kezdet!!

A cseh ref. egyházban 46 gyülekezet, 50 istentiszteleti hely, 59 iskola, 63,257 lélek van. Morvaországban van 21 gyülekezet, 32 iskola, 39,962 lélek. A lutherán egyháznak van Csehországban 23 gyülekezete, 37 ima-helye, 18 iskolája, 20,962 lélekszáma; — Morvában 14 gyülekezete, 21,007 lélekkel. — Tehát református van 103,219, lutheránus 41,933, ez utóbbiak egyharmada németajku.

T Á R C Z A.

Merengés.

Éjfelet vert; s mégis e szép csendes éjen
Nem fog álom, csak merengek messze, mélyen
Fáradt szemmel a magasba tétovázva,
Hol kitárul a teremő néma háza.

Fent az égen olyan régen mik ragyognak?
— Ugy szeretném elnevezni angyaloknak; —
Csillagok, mik ezred évek óta szépen
Tündökölnék ott a kékes ég ürében.

Hol van a bölcs, hogy megértse, mit csodálok;
Mik azok a titkos csillag milliárdok?
Hol van a pont, mely körül azok kerengnek;
S melyik részén élek én a végtelennek?

Laknak-e ott, — lehet-e ott s milyen élet?
Vagy talán csak tünde várak a reménynek?
S míg teremtőt áld, imád a föld lakója:
A világok végtelenje pusztá volna?!

Nem! ha már a föld határa szült lakókat
S rajta nyárban a kalászkok ezre kókad;
És ha szép az élet itt a földi porban:
Szébb s dicsőbb az a mosolygó csillagokban.

Ezt elérni, ólthatatlan lánggal égve
Szállni vágyok a temérdek messziségbe;
A világok végtelenjét el- s bejárni,
S az okozat bölcs okára rátalálni!

Óh! de a mily nagyszerű az, a mit érzek:
Oly parányi porlakóvá tett a végzet;
Szárnyain a végtelen vágy messze menne, —
Mért is az, ha tetterő nincs semmi benne?!

Hasztalan; s míg véges elmém gyenge szárnya
El- kifárad s visszahull e porhatárra:
Többet ígér a szilárd hit a reménnyel,
Szellemünknek égi lénye még se vész el.

És ha lelke a magasból visszahullott:
Bölcs teremtőm számolyodra leborulok;
S felsohajtok: vidd az embert szébb hazába,
Hol ne legyen kételkedés a lélek átka.

És könyörgök: hogy ha eszmét s vágyat adtál,
Óh ne hagyd e hitvány földi alkonyatnál;
Vidd ez elmét, — vidd temérdek műveidben
Ismeretről ismeretre, óh nagy Isten!
K ó t a i L a j o s, ref. tanító.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

➔ Olcsó könyvek!! ➔

Több oldalról felszólíttatván miszerint a legújabbán szétküldött „Ideiglenes árleszállítási“-omban foglalt könyveket adnám oly feltétel mellett is, hogy az összeg akár részletekben, akár pedig később egyszerre fizetethessék, — van szerencsém ezennel a t. lelkész urakat tisztelettel értesíteni, miszerint közös megegyezés alapján kész vagyok hasonló megrendeléseket is foganatosítani s kérem erre vonatkozó szives megbízásaik mielőbbi beküldését.

Ezen árleszállításomra vonatkozó jegyzékemet kívánatra megküldöm bérmentve.

Budapest, 1875. ápril 30.

Teljes tisztelettel

5. 1—2.

P e t r i k G é z a, könyvkereskedése.